

**ŞİİRİNİ HALK ŞİİRİNİN GÜR KAYNAĞINDAN BESLEYEN
CAHİT KÜLEBİ
VE
ŞİİR DÜNYASI***

Dr. Mehmet YARDIMCI

20 Haziran 1997'de yitirdiğimiz Cahit Külebi'nin Külebi'nin annesi Erzurum'un Pasinler ilçesinin Aşağı Tayhoca köyünden Karabeyoğullarından Feride, babası da Erzurumlu Gullebilerden Necati'dir.

Zile'nin Çeltik köyünde 2 Ocak 1917'de dünyaya gelen Külebi'nin asıl adı Mahmut Cahit'tir. Anne tarafından geniş topraklara sahip, zengin bir ailenin üçüncü çocuğu olan Külebi'nin aile soyadı Erencan'dır. Külebi takma adını sonradan soyadı olarak tescil ettirmiştir.

Üç yaşında Zile'nin Dutlupınar mahallesindeki anaokuluna başlayan Mahmut Cahit, bir süre Dutlupınar (*İstiklâl*) okuluna giderse de normal olarak okula Artova ilçesinin merkezinde başlar. Üçüncü sınıfta iken babasının Niksar nüfus memurluğuna atanmasıyla ilkokulun dört ve beşinci sınıflarını Niksar'da okur. Sonra Sivas'ta ortaokulu, Bursa ve Sivas'ta da liseyi bitirir.

1936'da birincilikle kazandığı Yüksek Öğretmen Okulu'na gider. Bu okulda iken, Reşit Rahmeti Arat'ın aracılığı ile Berlin'e gönderilen Külebi, Reşit Rahmeti Arat, Fuad Köprülü, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Ali Nihat Tarlan'ın derslerinden de yararlanmıştı.

1939-1940 ders yılı Eylül döneminde okulu bitiren Külebi Trakya'da 46. Süvari Alayı'nda iki buçuk yıl yedek subaylık yapar. Askerlikten sonra, Antalya lisesi edebiyat öğretmenliğine atanır ve 1941'de de evlenir. Vefatından kısa bir süre önce Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Senatosu tarafından Fahri Doktor ünvanı verilen Külebi 20 Haziran 1997'de vefat etmiştir.

Haziran'da vefat eden Külebi ne ilginçtir ki ilk şiirlerini yayımladığı 1938 yılında Haziran adlı bir şiir yazıp yayımlamıştır. Bu şiirde:

*Her akşam bulutlar
Bilmez telaşımı
Her akşam bulutlar
Belki de haziran
Bulacak naaşımı
Belki de haziran*

dizeleri ile sanki ölümünün haziran ayında olacağını bilmiş gibidir.

Bulduğu Görevler

1946'da Ankara Devlet Konservatuvarı diksiyon öğretmenliğine ve dramaturgluğuna sonra da aynı okulun edebiyat öğretmenliğine atanır. Bir süre de müdür yardımcılığı yapar. 1954'te de Ankara Gazi Lisesi edebiyat öğretmenliğine atanır, uzun bir süre bu okulda çalışır. sonra da Müfettişlik, İsviçre bölgesi Kültür Ateşeliği ve Öğrenci Müfettişliği, Kültür Müsteşar Yardımcılığı görevlerinde bulunur. Emekli olduktan sonra ise Türk Dil Kurumu'ndaki yapısal değişikliğe kadar Türk Dil Kurumu Genel Sekreterliği'ni yürütür.

Sanata Tutkusu

Şiir yazmaya 13-14 yaşlarında başlayan Külebi ilk şiirini babasının ölümü üzerine yazmıştır.

---

* Folklor/Edebiyat, S.15, s.37-63

İlk şiirlerini 1933'te Sivas Erkek Lisesi'nin dergisi olan *Toplantı*'da yayımlayan Külebi, sonra *Yücel* dergisinde şiirlerini yayımlamıştır. İlk yayınladığı şiir *Gurbet Acısı* başlığını taşır. Bazı kaynaklarda ilk şiirlerinden biri olarak bildiğimiz *Gidene* başlığını taşıyan şiirinin ilk şiiri olduğu işaret edilmektedir.

Zile'nin o zamanki sihirli havasından büyük ölçüde etkilenen Külebi sanata tutkusunun başlayışını şöyle anlatır:

"Zile'de bir akşam babam bana üç kitap getirdi. İhtimal o yaşımdan hatırladığım tek gün olan o aydınlık gecede edebiyatı sevmişimdir. Belki de her akşam, yassı kalesinden tellallar çağıran, sokaklarında yaz boyunca yük yük üzüm, alaca mısırlar, tenteneli uzun kavunlar taşınan, sabahlara kadar büyük leğenlerde pekmez kaynatılan, bu yüzden kışa kadar sokakları sıcak üzüm kokan ve geceleri uzaktan (Şu Zile'den gece de geçtim görmedim aman) diye türküler duyulan Zile bana sanatı sevdirdi. Babam kitapları getirmişti ama okuma bilmiyordum".

Şiirlerini Yayınladığı Dergiler

İlk şiirlerini *Toplantı*'da yayımlayan Külebi İstanbul'a geldikten sonra değişik şiirler yazmaya başlar.

İlk üç şiiri Haziran-Temmuz 1983'de *Nazmi Cahit* imzası ile *Gençlik* dergisinde çıkar. Sonra aynı adla *Varlık*'ta görülür (Ekim 1938). Daha sonra da *Sokak* (1940), *İnsan* (1941), *Varlık* (1940'tan bu yana) *Türk Dili* (1951-1980), *Türk Dünyası* (1954) ve kurucuları arasında olduğu, sonraları dil ve düşünce ayrılıkları nedeniyle aralarından ayrıldığı *Hisar*'ın ilk sayılarında, son yazılarını da yalnız *Varlık* ve Türk Dil Kurumu'ndan ayrılıp kurum dışında yayınladıkları *Türk Dili* dergilerinde yayımlamıştır.

Kitapları

Yalnızca şiirle uğraşan Külebi eserlerini de sadece bu türde vermiştir. 1985'te *Şiir Her Zaman* adlı deneme, 1986'da da *İçî Sevda Dolu Yolculuk* adlı anı kitaplarını yayımlamıştır.

Şiir kitapları ise:

- a. *Adamın Biri* (1946)
- b. *Rüzgâr* (1946)
- c. *Atatürk Kurtuluş Savaşında* (1952)
- ç. *Yeşeren Otlar* (1954)
- d. *Süt* (1965)
- e. *Türk Mavisî* (1973)
- f. *Yangın* (1980)
- g. *Güz Türküleri* (1995)

Cahit Külebi'nin *Yeşeren Otlar* adlı kitabı 1955 yılında Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülünü kazanmış, Nüvit Kodallı da *Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı eserinden bir *Atatürk Oratoryosu* meydana getirip bestelemiştir.

Sanat Gücü

*Mehmet Kaplan Külebi için; "Ben ona inanıyorum ki, Anadolu'yu çocuklukları bu topraklarla karışmış, şehre geldikten sonra yüksek kültür edinmekle beraber ilk yaşantılarını kaybetmemiş sanatkârlar anlatabilirler. Cahit Külebi, bunu başaran nadir şairlerden biridir."*¹ demektedir.

Dil devriminden, çağdaş eğitimden ve şiir sanatından ödün vermeyen, Türkçe'nin duru şiirlerini yazan, içimizi ısıtan, bize umut veren, güç veren, yaşanmış bir duyarlılığı hep hissettiren Külebi'nin 1946'da yayınladığı ilk kitabı *Adamın Biri*'nde umutlu özlemler, küçük

¹ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri*, C.II, İstanbul , s.249

kırılışların ardından iyimser direnişler, insanlara sevgi ve acımalarıyla yaklaşımlar, gerçekçi bir yurt sevgisi, Anadolu insanının güçlü bir tasviri ve tertemiz aşklar görülmektedir.

Bu kitapta, insan-doğa ilişkisi üzerine güçlü şiirler yer almakta ve Anadolu gerçekleri tablo gibi yansıtılmaktadır.

Cemal Süreya (Seber)'in, Külebi'nin şiiri için "*Humor-mizah ağır basmakla beraber humorla lirizm yan yana, iç içe hatta bir birine dönüşecek biçimde.*"² deyişini:

*Nasıl sevmezsin bu sabahları
Her gün kuvvet getirir içimize
Nasıl sevmezsin gökyüzünü
Çalışanlar da muhtaçtır maviye
Şu denizi nasıl sevmezsin
Ta uzaklara götürür bizi
Karımızdan daha iyi şu rüzgâr
Kurutur derimizi
Ya ırmaklar ki yalnız yurdumuzda
Sahipsizdirler
Canları istediği gibi
Alıp başlarını giderler
Nasıl sevmezsin arkadaşları
Türkü söylerken
Nasıl sevmezsin tarlaları
Yeşerirken*³

biçimindeki söyleyişi kanıtlamakta olup, Külebi kendine özgü bir yol tutmağa çalışarak doğa ve insan sevgisinin içten anlatımına ermektedir.

Adamın Biri'ndeki şiirler ile önemli bir çıkış yapan Külebi bu dönemde yenilik eyleminin en umutlu ozanlarından biri olarak belirmektedir. *Benim doğduğum köylerde* derken tüm Anadolu köylerinin gereksinimlerini, akşamları eşkıyaların basmasını, gülmesini unutmuş insanları, bıçak gibi esen rüzgârlarda Sivas yollarındaki kağnı gıcirtısını ve sürücülerini, buğday tarlaları bile olmayan köylüleri yumuşak bir dil ve anlatı ile ama tüm yalınlığıyla önümüze koymaktadır.

Eleştirel bir gözle incelendiğinde 1949'da yayımladığı *Rüzgar*'daki şiirlerin, *Adamın Biri*'ndekilerden daha usta işi olduğu da hemen belirginleşmektedir. Nitekim *Çare* şiirinde:

*Bu yerlerin havası ağacığım
Bize yaramadı
Günden güne zayıflıyoruz
Ne üst ne baş kaldı
Sen her gün akşama kadar ağacığım
Anaya hasret, babaya hasret
Ekmeğe, insan yüzüne,
Sokaklara hasret
Lavanta kokuları gelir uzak mahallelerden
Yel estikçe sıra sıra kavaklar sallanır,
Bir yoksulluk, bir yalnızlık, bir gurbet
İnsan nasıl olsa katlanır.
Türkiye uçsuz bucaksız ağacığım!
Bu yerlerin havası bize yaramadı,
Kalkıp başka şehirlere gidelim artık
Çare kalmadı.*⁴

² Cemal Süreya (Seber), *Cahit Külebi'nin Çıkışı Üstüne Notlar*, Papirüs, S.11, Nisan 1967

³ *Adamın Biri*, s.43

⁴ *Rüzgar*, s.18

değişinde olduğu gibi *Adamın Biri*'ne göre *Rüzgar*'daki şiirlerin daha uzun ve duygulardan düşüncelere yönelen bir tutum aldığı sezilmektedir. *Rüzgar*'da Anadolu coğrafyası, tarihi ve insanı daha bilinçli olarak gözler önüne serilir. Savaş yıllarının getirdiği bazı güçlüklerde ustaca şiirleşmiştir.

Rüzgar'da Külebi'nin derdinin de sevincinin de hep yurt için olduğu sezilir. Ağladığı, güldüğü hep Anadolu uğrunadır. Bu kitaptaki şiirlerde insan sevgisiyle yurt sevgisi atbaşı yürümektedir.

Cemal Süreya'nın öne sürdüğü gibi *Rüzgar*'da Külebi, Orhan Veli'nin söyleyişine doğru kayıp, Orhan Veli edasına yaklaşır.⁵

Rüzgar'daki *Atatürk'e Ağıt*'tan doğup genişçe bir destan niteliğinde görülen *Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı üçüncü şiir kitabında Orhan Veli edası daha da belirginleşmekte, *Adamın Biri* ve *Rüzgar*'daki sade dil biraz daha ağırlaşmakta olup biraz daha ağıdalı bir dille konuşur gibi yazmaktadır.

Külebi *Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı eserinde hiç de karamsar değildir. Tersine bilinçli, umutludur. Şiirleri elle tutulurcasına canlı ve gümbür gümbürdür. Sanki bu kitapta Kurtuluş Savaşı'nın panoramasını yapmıştır.

Külebi'de sonsuz bir Atatürk hayranlığı vardır. Bu hayranlık gün geçtikçe artarak büyür ve ona:

*Önce adını öğrenir çocuklarımız
Eli kalem tutup yazanda*

*Binler yaşa yurdumuza hizmeti büyük
Kemal Paşa! Ölümsüz insan, Şanlı Atatürk*

dizelerini yazdırır.

Dördüncü kitabı *Yeşeren Otlar*'da Külebi'de yeni bir değişme sezilmekte *Adamın Biri*'ndeki olanaklar bizce daha gelişkin bir biçimde görülmektedir.

Yeşeren Otlar'daki şiirler incelendiğinde Külebi'nin değişik konulara değindiği görülür.

*Seferde bir gemi, bir adam
Oturmuş gitmesini bekler.
Yolculuk ömrüm gibi tamam
Deyince açsa çiçekler
Gülse çocuklar inanmam.⁶*

dediği, *Bir Gemi Bir Adam* adlı şiirde olduğu gibi kötümser ve umutsuz söyleyişlerle yüklü dizelerde *Adamın Biri*'ndeki mizahın gerilerde kaldığı, mizah yerine güçlü bir lirizmin geçtiği ve bu kitapta *Yeşeren Otlar*, *Eski Bahçe*, *Tokat'a Doğru*, *Çoban*, *Avrat*, *Sevda Bahçesi* gibi unutulmayan, değişik ve güncelliğini yitirmeyen şiirlerin yer aldığı görülmektedir.

Bu kitapta şiire özellikle insanın alın yazısı, kimi ağaçların ve hayvanların yazgısı ile ilişki kurularak, benzerlik aranarak verilir. *Fare* ve *Zerdali Ağacı* şiirleri bu durumun ilginç örneklerindedir.

Cahit Külebi'ye göre; köylerin ve insanların yazgılarının değişmesi yollara, okullara, tarıma ve sanayiye bağlıdır.

Tarhaları su basar tohum sulara gider, kurak olur, ekinler bir karış kalır. Ne var ki Külebi bu gerçeklerin burukluğunu dizelere yansıttığı halde çözümünden fazla umutlu değildir.

Külebi *Yeşeren Otlar*'la kendisini de düşünmeye başlar. Özellikle ölüm korkusu, bu dünyayı bırakıp gitme korkusu onu üzer. Tüm acıları sevide unutmak ister. *Yeşeren Otlar*, *Kayıp Sevda*, *Sevda Peşinde*, *Türküler* adlı şiirleri bu düşüncenin ürünleridir.

⁵ Cemal Süreya , a.g.y.

⁶ *Yeşeren Otlar*, s.39

Külebi'nin beşinci kitabı *Süt*'de ise, düşünce yönü daha ağır basan şiirlerin yer aldığı görülmektedir.

*Erzurum'dan kalkar bir uçak
Hay benim yoksul memleketim!
Ne orman, ne bahçe bir dilim,
Dağlar omuz omuza kayalık çorak*

.....
*Biz Artvin'dik, Erzurum'duk, Çemişkezek'tik
Biz bu çorak topraklardık, ne od ne ocak...
Yıllarca buğday yerine yıldız ektik,
Bulut devşirdik kucak kucak
Belliydi her savaşta yenilecektik
Şimdi söyler de ağlarım ancak.⁷*

ve

*Çemişkezek'te, Patnos'ta, Malazgirt'te doğanlar!
Malazgirt'e, Çemişkezek'e, Patnos'a gitmezseniz
Çocuklarımız öksüz kalır, yetim kalır
Köylere ışık iletmezseniz*

.....
*Ve onlar, yıldızlar gibi
Gözleri ıslı ıslı yananlar
Oyuncak için değil, kâğıt kalem
Kitap için gizlice ağlayanlar.*

.....
*Çemişkezek'te Patnos'ta Malazgirt'te doğanlar
Bütün bunları düşünmelisiniz.
Yüce ırmaklar gibi sessiz, sürekli
Kağnılarla, arabalarla, kamyonlarla
Akıp köylere gitmelisiniz!
Yurdumuza ışık iletmelisiniz.⁸*

biçimindeki dizelerinde de yurtseverlikle uyarıcı örnekler vermektedir. Külebi, *Köy Öğretmenleri*, *Tek Tanrı Sevi* gibi şiirlerinde Anadolu'yu en çarpıcı biçimiyle verirken; *Ülser* gibi bazı şiirlerinde de karamsar düşüncelere dalmaktadır.

Külebi bu kitabında; bir yandan yurt üzerine yazdığı şiirlerle dikkat çekerken, bir yandan da kendine dönük duyguları dile getirir. *Köy Öğretmenleri*, *Tek Tanrı Sevi*, *Alacakaranlıkta* Anadolu'yu bulurken, *Ülser*'de kendine dönük koyu bir karamsarlıkla karşılaşırız. Bu şiirde yaşlılıktan, sağlıksızlıktan şikâyetçidir.

Altıncı kitabı olarak yayımlanan *Şiirler adlı kitap ilk beş kitabın toplamı olup bir eklenti bulunmamaktadır.*

Yedinci kitabı *Türk Mavisi* incelendiğinde ise 11 yeni şiirine ilk beş kitabından yapılan seçmeler konularak bir kitap oluşturduğu görülmektedir.

Türk Mavisi'ndeki şiirleri okuyunca yılların deneyimli usta bir ozanın usta söyleyişlerini bulmak mümkün olmakla beraber uzun bir zaman süreci içinde Külebi gibi isme göre oldukça az şiir yazılmış olduğunu görmek usta ozanın suskunluk dönemine girdiğini de düşünmemek elde değildir.

Türk Mavisi kitabının *Karanlıkta* adlı şiirinde geçen:

*Kim tutup kurtaracak bunları
Okyanısta kaynayıp gitmekten?*

⁷ Süt, s.5

⁸ Süt, s.17

*Hayvansal, bitkisel, taşsal
Bir yaşantı içinde yitmekten.⁹*

hayvansal, bitkisel, taşsal, yaşantı gibi sözcüklerin ifadeyi güçlendirmek için yerli yerinde kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Türk Mavis'i'ndeki şiirlerde yalnızlık, sevi, karamsarlık umut ve iyimserlik duyguları ustaca işlenmiştir. Yurdun geri kalmışlığı, insanın doğa karşısında çaresizliği de ön plana çıkan temalar olarak görülür.

Türk Mavis'i'nden yedi yıl sonra yayımladığı *Yangın* ise sekizinci şiir kitabı olarak uzun bir suskunluk döneminin ardından sesini duyurduğu ve *Yeditepe Şiir Ödülü* ile ödüllendirilen önemli kitaplarından biridir. Kitap, son yıllarda yazdığı şiirlerden ve önceki kitaplardan seçtiği şiirlerden oluşmaktadır.

Son kitabı *Güz Türküleri* ile kaynağına dönüp Türkiye coğrafyasının şiirini yazan bir ozan olarak ebedileşmiştir.

Şiirlerinde Dış Yapı

Cahit Külebi birçok sanatçıdan farklı olarak içerikle biçimi bir birinden ayrı düşünmemektedir. Biçim ve içeriğin bir araya gelmesi ile şiirin yapısının oluştuğu görüşündedir. Ona göre bütün sanat ürünlerinde içerik de biçim de birer ilk öge konumundadır.

Külebi şiirlerini genellikle dörtlüklerle kurar. *Günler Bana Bir Hikâye Anlattı*, *Mehmet Ali*, *Dünyamız*, *Açık* adlı şiirlerinde olduğu gibi dört dizeden daha çok sayıda dizelerden oluşan şiirleri ile *Güzelleme*, *Giden* ve *Baki* gibi beyit birimine dayalı olarak yazılmış şiirleri de mevcuttur.

Ayhan Doğan'a göre yarım dizeyi ilk defa bulup çıkararak ve en güzel kullanan Külebi'dir.¹⁰

*Yurdumuzun herhangi iki
Kasabası arasında gezerken
Bir sararmış diken görürseniz
Bilin işte benim o diken¹¹*

Biz bu yargıyı doğru bulmuyoruz. Külebi, yarım dizeyi güzel kullanan şairlerden biri olabilir ama ilk kullanan değildir. Ondan önce dizeyi kıranlar olmuştur. Nazım Hikmet Ran'dan başka 1931'de *S.O.S.* adlı şiir kitabıyla serbest söyleyişin örneklerini veren Ercüment Behzat Lav 1940'ta yayımladığı *Açıl Kilidim Açıl* adlı şiir kitabında:

*İçim dikenli geometri
Kurtul
Düzgünlü mısra çakıtaşı
Kalıp kafiye akla köstek
Yalnız gözle okunması için şiir
Buğulu aynadan ahengi sil¹²*

örneğinde görüldüğü gibi dizeyi bölmüş ve gerçeküstücü (Sürrealist) şiirin bizde ilk denemelerini vermiştir.

Orhan Veli nasıl nesre yaklaştı ise Külebi de o oranda nesirden uzaklaşmış, şiirin kendi bünyesinde bir iç ses aramış ve bu arayışta Mehmet Kaplan'ın *Tokat'a Doğru* şiirinde örnek verdiği; *çoktan*, *şak şak*, *akçakavak*, *çırılçıplak*, *alçacak*, *yaşarıyor*, *uzaklaşır*, *çizgi sözcüklerinin belirttiği gibi* (ç), (ş) harflerini¹³ bizim kendi incelememize göre de en çok (s) ve (z) harflerini kullanmıştır.

⁹ Türk Mavis'i, s.20

¹⁰ Ayhan Doğan, *Cahit Külebi*, İstanbul Dergisi, S.3

¹¹ Yeşeren Otlar, s.22

¹² Ercüment Behzat Lav, *Açıl Kilidim Açıl*, İstanbul, 19311

¹³ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri*, İstanbul 1973, s.251

*Büyük bir ulusuz biz, büyük...
Mutlu günler düşünmek, ağlatır insanı
Çemişkezek'te, Patnos'ta Malazgirt'te doğanlar
Öksüz kor musunuz vatani¹⁴*

biçiminde olduğu gibi şiirlerinin çoğunu dörtlüklerle yazan Külebi, uyak araştırmalarına da girişmiş; değişik biçimler ve dizeler arasında, değişik uyak düzenleri kurmuştur. En çok kullandığı uyak biçimi ise tam uyaktır.

Cumhuriyet'in 25. Yıldönümünde Yeni Türk Şiirine Bakış adlı yazısında uyak için şöyle demektedir Külebi: "*Güzelliği sağlayan sadece vezin ve kafiye olsa idi bu çeşit bilgi veren kitapların en iyi şiir kitabı olması gerekirdi. Kaldı ki vezni, kafiyesi yerinde olan hatta manası da mevcut bulunan nice şiirler bedii zevk vermekten çok uzaktırlar. ama vezinsiz ve kafiyesiz olmak da tabiatıyla bir meziyet değildir.*"¹⁵

Eski Bahçe,¹⁶ *Tokat'a Doğru*,¹⁷ *Dostlara Türkü*,¹⁸ *Yağmur Altında*,¹⁹ *Ülser*,²⁰ ve benzeri şiirlerini göz önünde bulundurursak, Külebi'nin aynı şiirin bütün bölümlerinde o şiirde uyguladığı uyak düzenini tüm şiir boyunca bozmadan sürdürdüğünü görürüz. Ses ilintileri ile aradığı uyalara dörtlüklerde daha çok iki ve dördüncü dizelerde yer verir.

Külebi, bu uyak araştırmalarını yaparken dizeyi kestiği gibi, bazan da sözcüğü böler.²¹ Bu bölüşü de:

*Kursağında küçük bir çıban
Küçük bir bomba içil içil
Gün gelip patladığı an
Da artık ne barut ne fitil...
Gövde bile gövde değil.²²*

Ülser şiirindeki gibi önemsedığı ses kontrolü ve ritm için yapmıştır.

Külebi, ölçülü olmayan şiirlerinde seslerin uzunluğu ve kısalığından, ince ve kalınlığından yararlanarak ritme ulaşmıştır.

Külebi'de belirli bir cümle yapısı yoktur. O şiirde konuya en uygun ve içten anlatımı yakalamış, cümlelerin kurallı-kuralsız oluşuna bakmadan istediği kıvraklıkta kullanmış, cümleleri düşünceye göre sıralamıştır.

Bazan peş peşe getirdiği kurallı cümleler yanında, yüklemeleri cümle başına ve ortasına getirerek kıvrak ama unutulmayan, kalıcı bir anlatım yakalamıştır.

Yeri gelmiş eylem cümlelerini sık sık kullanıp şiirine güçlü bir hareket ve akıcılık kazandırmış, yeri gelmiş çok kısa dizelerin yanında bir satıra sığmayacak kadar uzun dizeler kullanıp anlatımda denge kurmuş, yeri gelmiş ad fiillerin eklerini düşürerek anlatıma süreklilik kazandırmış ve şiirde geniş bir anlam bütünlüğü sağlamıştır.

Külebi'nin cümleleri; sadece anlatıma hizmet eden somut, açık, mahalli ve süslemelerden arınmış olup her okuyucunun kolayca anlayabileceği niteliktedir.

Dize Yinelemesi

Dize yinelemesini en çok yapan ozanlarımızdan biri Külebi'dir. İlk kitabı *Adamın Biri*'nde çok rastlanır buna. *Yeşeren Otlar*'da da çok rastladığımız yinelemeleri öbür

¹⁴ Süt, s.15

¹⁵ Cahit Külebi, *Cumhuriyet'in 25. Yıldönümünde Yeni Türk Şiirine Genel Bakış*, Ülkü Dergisi, 23 Kasım 1948, S.23

¹⁶ Yeşeren Otlar, s.11

¹⁷ Yeşeren, s.13

¹⁸ Rüzgâr, s.60

¹⁹ Yeşeren Otlar

²⁰ Süt, s.24

²¹ Cahit Külebi, *Deniz Boyunca*, Türk Mavisi, İstanbul, 1973, s.106

²² Şiirler, s.224

kitaplarında pek bulamayız. Bu yinelemeler Külebi'nin şiirlerine tatlı bir ritm getirmekte, daha çok sevdirmektedir şiirlerini.

Külebi bazan düzenli bir biçimde bölüm ya da dörtlüklerinin başında:

*Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Niksar'da evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm.*²³

örneğinde olduğu gibi peş peşe iki dizeyi yineler, sonra başka dizeler ekler. *Tokat'a Girerken* adlı şiirinde de:

*Tokat'a girerken bir derin
Vadi var her taraf yeşil,
Tokat'a girerken bir derin
Vadi var her taraf yeşil.
Ben hep gece geçtim oradan
Bir su gibi dibinden ekinlerin*²⁴

iki dizeyi peş peşe yinelemiştir. Bu tipte üç tane şiir yazan Külebi'nin öbür şiiri de:

*Pasinlerdeki köyümüzün
Sokakları beyazdı,
Pasinlerdeki köyümüzün
Sokakları beyazdı;
Sonra ovalar gördüm ki
Ne çöldü, ne ayazdı.*²⁵

biçiminde yinelemeleri olan *Yurdumuz* şiiridir.

Külebi, bazan da şiirin gelişigüzel yerlerinde, belli bir ya da iki dizeyi daha çok anlam pekiştirmek amacı ile yineler.

*Sivas Yollarında*²⁶ şiirinin *Sivas yollarında geceleri* dizesi şiirin 7,12,18. dizeleri olarak yinelenir. Yine 6. dize olan *Ağır ağır kağınlar gider* dizesi 13. dize olarak yinelenir. *Adamın Biri*²⁷ şiirinde de:

*Sen ki kış ve yaz düşünceli
Sen ki kış ve yaz yalnayak*

dizeleri 8-9, 18-19. dizeler olarak yinelenir. *Uçak yolculuğu*²⁸ adlı şiirinde de ilk iki dize 8-9 ve 17-18. dizeler olarak yinelenmiştir. *Masaldaki yalnızlıklar*²⁹ da yinelemeleri birer dize ara ile yapmıştır. Bu şiirinde:

*Ben yalnızlığı
Gökte uçar gördüm
Ben yalnızlığı
Garip naçar gördüm.
Ben yalnızlığı
Gelip geçer gördüm*

dize yinelemeleri yanında sözcük yinelemeleri de vardır. *Farenin Ölümü*³⁰ şiirinde 14. dize olan *Kıbardı inceikti kuyruğu* dizesi, 20. dize olarak yinelenir.

*Köy Öğretmenleri*³¹ şiirinde de *Çemişkezek'te Patnos'ta Malazgirt'te doğanlar* dizesi 27 ve 34. dize olarak, 8. dize, *Sevinçle türküsünü söyle* de 9. dize olarak yinelenmektedir.

²³ Adamın Biri, s.8

²⁴ Yeşeren Otlar, s. 15

²⁵ Adamın Biri, s.48

²⁶ Adamın Biri, s.14

²⁷ Adamın Biri, s. 20

²⁸ Adamın Biri, s.30

²⁹ Adamın Biri, s.51

³⁰ Şiirler, s.162

*Günler bana bir hikâye anlattı*³² ve *Temmuz I*³³ adlı şiirde de *Vücutum çıra gibi tutuştu tutuşacak* dizesinin iki kez yinelendiğine rastlanmaktadır.

Bir de Külebi, dizinin herhangi bir sözcüğünü değiştirerek yinelemeler yapmaktadır. *Hikaye*³⁴ şiirinde dördüncü dize olan *Tut biraz* dizesinin *biraz* sözcüğü değiştirilmeden, diğeri her bölümün sonunda değişerek yinelenmektedir. Buna benzer yinelemeler *Sivas Yollarında*³⁵, *Hürriyet*³⁶ ve *Yaşamak I*³⁷ şiirlerinde de görülür.

Külebi'nin Dili

Ozan çoktur Türkiye'de. Çoktur ama, durup durup da okunan, yeniliğini yitirmeyen ozan çok azdır. İşte bu azlardan biri de Külebi'dir.

Bu durum bizde bir soru uyandırmaktadır: *Külebi'nin şiirlerini sevdiren sır nedir?* Bize göre bu sır Külebi'nin dili ve tatlı anlatımıdır.

Anadolu insanı türküyü çok sever. Bahçede, tarlada, harmanda hep yanık türküler söyler. Bunlarla yoğrulur. Çocuğunun ninnisi çoğu kez anasının yanık ezgisi olur. İşte Külebi'nin dili Anadolu insanının bağrında elif elif tüten bir türkü, gerçekten bir türkü dilidir. Ama, türkülerden giderek söyleyişe ermez Külebi.

Cemal Süreya'nın dediği gibi "*Sonuçta ulaşır türkülere*".³⁸ Gerçi, *Tokat'a Doğru* şiirinde *Dön geri bak* yinelemeleri, *Çare* şiirinde *Bir fakirlik, bir yalnızlık, bir gurbet* dizesi türkülerden geçmekte, *Tabanca* şiiri de:

*Bir tabancam olsa benim
İnce bilekli yâr!
Dünyaya eyvallah etmem
Altın yürekli yâr!
Çocuksun gülüp söylersin
Uçan kuşlara benzersin
Ben ölürsem eğer neylersin
Telli duvaklı yâr!*

dizeleriyle koşmalardaki söyleyişe benzer bir söyleyişi andırmaktadır. Ama, bunlar Külebi'nin bilerek aktarmaları değil, onun benliğinde yoğrulmuş, sonra da ustaca dizelere geçip bir ulusun ortaklaşa sesi durumuna gelmiştir.

Külebi, doğaya özgü sözcükleri çok kullanan ozanlarımızdan biridir. Bu durum romantikliğini güçlendirirken, duygu ve söyleyiş yönünden resme gidişi ve basit imgelerle yüklü dilinin sıcaklığı da kendine özgü bir anlatım kazandırmıştır ona.

*Yağmur yağar camlarına dökülür
Benim yüzümdür çizilen camlarda
Yalnızlığın sesidir rüzgâr değil,
Gürgen ağaçlarında*³⁹

*Türkiye bayrağımız gibi
Dalga dalgadır;
Sivaskiliminden yolları
Gökte yıldız kadar köyleri vardır.*⁴⁰

³¹ Süt, s. 15

³² Rüzgar, s.9

³³ Rüzgar, s.32

³⁴ Adamın Biri, s.11

³⁵ Adamın Biri, s. 14

³⁶ Adamın Biri, s.46

³⁷ Adamın Biri, s.53

³⁸ Cemal Süreya Seber, *Cahit Külebi'nin Çıkışı Üstüne Notlar*, Papirüs, İstanbul, Nisan 1967, S.2

³⁹ Süt, s.40

⁴⁰ Adamın Biri, s.49

Külebi'nin romantizmi, kendine özgü bir romantizmdir. ki bu, sanki düş ve hayalle bir ilgisi yok, sanki realizmle romantizmin bir kapta yoğrulması gibi bir şey. Buna Ayhan Doğan'a uyarak *Yeni Romantizm* ya da *Gerçekçi Romantizm*⁴¹ diyebiliriz.

*Köylerim!
Ta çocukluğumdan sevdiğim köylerim
Küçük vadilerde küskün kimsesiz
Bakar gibiydiler konuşmadan*⁴²

Bir ozan için en güç iş; politikaya sapmadan, halkçı şiir yazmak, bir öğreti bildirisi niteliğindeki yinelemelere kapılmadan yokluğu, yoksulluğu, acı gerçekleri anlatabilmektir. Bizde bu işi yapabilen ilginç ozanlardan biri Külebi'dir.

Külebi, dıştan Anadolu gerçeğini, Anadolu insanının ezilmişliğini anlatmaya kalkmamış; içinden çıktığı toplumun yaşamını, insancıl duygularla yoğrulan kendini anlatmıştır.

Zaten "*Şair doğrudan doğruya kendi dünyasına girmelidir. Kendi dünyasına giremezse, yazdığı şiirlerin niteliğinde düşüşler olur.*"⁴³ diyen Külebi şiiri kendini anlatmak saymaktadır. Çünkü insanın en iyi tanıdığı kimse yine kendisidir. Öyleyse ozanın kendini anlatması ve şiiri kendini anlatmak sayması doğaldır. Sanatçı da içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır ve o toplumun izlerini taşır. Dolayısıyla ozan kendini anlatırken başkalarını, başkalarını anlatırken de kendini anlatmış olur.

Külebi şiir için: "*İnsanın kendi anadilinin çalgısında söylenen bir türkü olduğu düşünülebileceği gibi, gerçek şiirin ulusal çalgısıyla çalınan bir ezgi olduğu da düşünülebilir.*"⁴⁴ demektedir. Bu görüşün kaynağı büyük bir olasılıkla halk şiiriyle olan kan bağında aranmalıdır. Çocukluğunda Zile ve Artova'da dinlediği âşıklardan büyük haz duyduğunu sık sık belirtmesi de bu görüşümüzü doğrular niteliktedir.

Bu görüşe paralel olarak, bir yazısında şiirin "*En ilkel, en yalın, en öz bir sanat*" olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁵ Şiirde ilkellik, yalınlık ve özlülük halk şiirinin ana unsurlarındandır. Külebi de *Halk Şiiri* kaynağından bolca nasibini alan ozanların başında gelenlerindedir.

Şiirlerinde Duygularını kimi *Mehmet Ali*'ye, kimi ad vermediği *Adamın Biri*'ne yükleyen ozan, çoğu kez de kendi üstlenmiştir bunları.

*Zeytin yağı ve ekmek kadar
Kıttı hürriyet memlekette
Büyüdüğü zaman akranları Mehmet Ali'nin
Her şey bol olur elbette*⁴⁶

*Çifte koştuğun öküzler,
Senin kadar yorgun değil kardaş!
Sen ki kış ve yaz düşünceli
Sen ki kış ve yaz yalnayak.*⁴⁷

Ozan, doğrudan doğruya olmasa da, dolaylı yollardan ustaca yaptığı benzetmelerle, hem şiirine tatlı bir söyleyiş getirir, hem de sevdirebilir yaptığı benzetmeleri.

Külebi öyle ustaca yapmış ki bu işi, Orhan Veli bile benzetmeyi sevmediği halde, sevmiştir Külebi'ninkileri. *Adamın Biri* üstüne bir yazı yazan Orhan Veli, "*Şair muhatabının*

⁴¹ Ayhan Doğan, *Cahit Külebi*, İstanbul Dergisi, S.3

⁴² Rüzgâr, s.68

⁴³ Gösteri, Ekim 1982, s.8

⁴⁴ Cahit Külebi, *Şiir Üstüne, Şiir Her Zaman*, s.40

⁴⁵ Varlık Dergisi, S.548, 15 Nisan 1961

⁴⁶ *Adamın Biri*, s. 33

⁴⁷ *Adamın Biri*, s. 20

saçlarını buğday tarlalarına benzetiyor. Ben teşbihten haz etmem. Niçin öyle ise bu kıtayı seviyorum. Çünkü Külebi bu işi ustalıklı idare etmeyi biliyor da ondan."⁴⁸ demiştir.

Külebi'nin ustaca yaptığı benzetmeler için:

*İnsanın sevdası on beşinde
Horoz şekerlerine güneşlere benzer⁴⁹*

Kavak yaprakları gibi pırıl pırıl⁵⁰

Elişi kâğıtları gibidir eski bahçemiz⁵¹

Gökte yıldız kadar köylerimiz var⁵²

Sakız kabakları gibi iner kalkar ta beline⁵³

Boynun bir gelincik çiçeğinde çizgi kadar narin⁵⁴

dizeleri ilginç örneklerdendir.

Şiirlerinde benzetmelere çok yer veren Külebi, ince alaylarla da bazı yurt gerçeklerine değinip kadınlar üstüne hicve kadar varan alaylı şiirler yazmıştır.

*Bir komşumuzun kızı var
Gece gündüz türkü söylüyor
Ya doktor ya mühendis diyor da
Başka bir şey demiyor*

dediği Kadınlar⁵⁵ şiiri ile Günler bana bir hikâye anlattı,⁵⁶ Bir Yılbaşı Gecesi,⁵⁷ Kuşun Hikâyesi,⁵⁸ Farenin Ölümü,⁵⁹ Küçük Hanımın Sevdası⁶⁰ ile Süt'teki:

*Cümle sağlık kitapları
Yalnız kazandırmak için
Beyaz gömlekli bayları
Sağlık evleriyse bütün
Korkutmak için çocukları⁶¹*

Ülser şiiri de bunların ilginç örneklerdendir.

Cemal Süreya'ya *Hiç bir şair bir şiiri bitirmeyi Cahit Külebi gibi bilmez⁶²* dedirten, Külebi'de temel öge olan müziktir.

Ozanın bu alandaki tutumu Cemal Süreya'nın belirttiği gibi Guillaume Apollinaire'i anımsatırsa da ondan ayrı yanları vardır.

Apollinaire'nin şiiri Cemal Süreya'nın öne sürdüğü gibi yüzde yüz entellektüel bir kökten çıkar. Külebi'nin çıkışı ise böyle aydın bir köke bağlanamaz.

Bir kır ozanı olan Külebi:

⁴⁸ Orhan Veli Kanık, *Adamın Biri*, Ülkü Dergisi, İstanbul 16 Ekim 1946

⁴⁹ Adamın Biri, s.7

⁵⁰ Rüzgâr, s.48

⁵¹ Yeşeren Otlar, s.12

⁵² Süt, s.13

⁵³ Türk Mavisi, s.15

⁵⁴ Türk Mavisi, s.157

⁵⁵ Rüzgâr, s.24

⁵⁶ Rüzgâr, s.11

⁵⁷ Rüzgâr, s.12

⁵⁸ Rüzgâr, s.24

⁵⁹ Yeşeren Otlar, s.36

⁶⁰ Yeşeren Otlar, s. s.51

⁶¹ Süt, s.25

⁶² Cemal Süreya Seber, *Papirüs*, İstanbul,1967, s.11

*Biz Artvin'dik, Erzurum'duk, Çemişkezek'tik.
Biz bu çorak topraklardık, ne ot ne ocak...
Yıllarca buğday yerine yıldız ektik,
Bulut devşirdik kucak kucak.⁶³*

diye tanımladığı Anadolu'dan, bulunduğu gerçekten çıkmakta; onun çıkışı piknik olmayan bir kıra bağlanmaktadır.

Gerçekten de Cahit Külebi'den başka kır kır olarak veren ozan yok gibidir bizde.

Kır üstüne şiir yazan kimi ozanlar, kır piknik olarak düşünmüşler, öylece vermişlerdir. Bunların çoğu büyük kentlerde doğmuş, oralarda büyümüş, Anadolu'yu dolaşarak ya da görevi gereği atandığı yerleri görerek dile getirmişlerdir. Ömer Bedrettin Uşaklı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Kemalettin Kamu bunlardandır.

Muzaffer Uyguner, Külebi'nin dilini Erzurum'a, Erzurum'dan Zileye göçen ailesinin diline bağlamaktadır.⁶⁴ Bizce bu yargı doğru değildir.

Külebi'nin dili, kullandığı halk sözcükleri, doğduğu Zile'nin Çeltek köyüne, çocukluk yıllarının geçtiği Zile'ye ve Zile'ye 40 km. uzaklıktaki Artova'ya özgü sözcüklerdir.

Bu yargıya, Zileli oluşum ve yörenin mahalli dilini çok iyi bilişim nedeniyle, doğup büyüdüğü Zile merkezine Külebi'nin doğduğu Çeltek köyünün 10 km. kadar yakın oluşu ile varılmaktadır.

Ayrıca görüşümüzü, 1984'te Zile'de yaptığımız halk kültürü araştırmalarımız sırasında yaşlı bir kadının "*Vay hayın oğlan vay, derede çimmiş yine*" diye bağırmasına tanık olmamızla, Çeltek köyündeki bir düğünde "*Güveynin sağdıçı kim olacak bacanak*" biçiminde geçen bir konuşmaya tanıklığımızla ve Külebi'nin şiirlerinde geçen *çimmek, yalınayak, bebe, meyil, hark, konuk, bildir, güleşmek, zalım, ağız dil vermek* vb. sözcük ve deyimlerin kendimin de doğup büyüdüğü Zile ve çevresine özgü sözcük ve deyimler oluşu doğrulamaktadır.

Külebi'nin dilini çocukluğunun bir bölümünün geçtiği Niksar'a bağlayanlara da hak vermekteyiz, çünkü Niksar da Tokat'ın ilçelerinden biri olup Zile'deki ağız özelliği ile yakınlık göstermektedir.

Külebi'nin dilini Erzurum'a bağlamak yerine doğup büyüdüğü Zile ve çevresine bağlamak daha tutarlı bir hareket olacaktır.

Alçakgönüllülükle kendi şiirlerini *dokuyup yol üstüne attığı birer küçük köylü kilimine benzeten* ve bir konuşmasında "*Şiir dili vardır, vardır ya şiirin içinde. Bütün sözcükler şiirin emrindedir. Şair de bunlardan istediğini kullanabilir. Yeter ki gönlü hükmedsin, hükmedince de gücü yeterse her kelime şiir diline girebilir. Sözün kisası şiir dili ile düpedüz dil arasında ayrılık gayrılık yoktur.*"⁶⁵ diyen Külebi, bir köylü kilimi gibi rengârenk, cıvıl cıvıl, el emeği göz nuru şiirlerindeki türkü dolu diliyle Türkçe'nin en sevilen ozanlarından biri olarak anılacaktır.

Külebi'de Yalnızlık

Küçük yaşta Sivas'a, Bursa'ya, İstanbul'a tahsil için gidip aile ocağından uzak kalışı, Külebi'nin içine öyle işlemiş ki yalnızlığı Türk edebiyatında en kısa, en etkili ve en güzel bir dize ile haykırmıştır.

Ağlamayacak kimse ardından, gülmeyecek⁶⁶

⁶³ Süt, s.3

⁶⁴ Muzaffer Uyguner, *Cahit Külebi'nin Şiiri*, Yeni Dergi, Temmuz 1967, s.34

⁶⁵ Nihat Kuşlu, *Külebi İle*, Kaynak Dergisi, İstanbul, Mart 1973

⁶⁶ Rüzgâr, s.63

deyişii ile tek dizeye kimsesizliği, yalnızlığı ve sanki bir yaşam öyküsünü sığdırmıştır.

"Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkıyalar basardı.
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz!⁶⁷

Külebi'nin doğduğu yerlere özlemini hikâyemsi bir tutumla tanımlayan *Hikâye* şiirindeki özlem, *Çare* şiirinde:

*Bu yerlerin havası ağacığım
Bize yaramadı
Günden güne zayıflıyoruz
Ne üst ne baş kaldı
Sen her gün akşama kadar ağacığım
Anaya hasret, babaya hasret,
Ekmeğe, insan yüzüne
Sokaklara hasret.
Lavanta kokuları gelir uzak mahallelerden
Yel estikçe sıra sıra kavaklar sallanır,
Bir yoksulluk, bir yalnızlık, bir gurbet
İnsan nasıl olsa katlanır.
Türkiye uçsuz bucaksız ağacığım!
Bu yerlerin havası bize yaramadı,
Kalkıp başka şehirlere gidelim artık
Çare kalmadı.⁶⁸*

daha belirginleşir.

İstanbul şiirinde de:

*Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti
Yine kamyonlar kavun taşır
Fakat içimde şarkı bitti.⁶⁹*

yalnızlıktan yakındırır onu.

*Artık ne pencerem var seni koyacak
Ne masam
Sevgilim de yok ki bu şehirde
Çiçek seni alıp ne yapsam*

deyişinde yalnızlığı en duygulu dizelerle anlatan ozan, bu duyguyu sevdiklerinden, baba ocağından ayrı kalan her insan gibi duymuş, *Masaldaki Yalnızlık* :

*Ben yalnızlığı
Gökte uçar gördüm
Ben yalnızlığı
Gelip geçer gördüm.
Ben yalnızlığı
Gelip geçer gördüm.*

şiiri ile, *Yaşamak*:

*Gecelerin hapishanesinde
Bu şiirin sahibi tek başına,
Ümitlerin hapishanesinde
İn cin yok.*

şiirinde en belirgin dizelerle vermiştir.

⁶⁷ Rüzgâr, s.17

⁶⁸ Rüzgâr, s.17

⁶⁹ Adamın Biri, s.9

Külebi yalnızlığın her türünü duymuş, bu duyguyu çeşitli yönlerden işlemiştir dizelerinde.

İç sıkıntısından duyduğu yalnızlığı *Resim*⁷⁰ şiirinde verirken, *Dost*⁷¹ şiirinde toplumdaki kaçışı ve bu kaçıştan doğan yalnızlığı vermiştir.

*İnsanlardan buz gibi soğudum
İşte yalnız sen varsın.
Öyle halsizim ki hiç sorma
Anlarsın.*

biçimindeki deyişle bu duyguyu dizelere içtenlikle aktarmıştır. Yine, *Dostlara Türkü*⁷² 'de işlediği yalnızlığı *Diken*'de:

*Bense boyuna yalnız, boyuna derbeder*⁷³
diye karamsar bir açıdan dile getirmiş, *Alacakaranlıkta*:
*Sen de sarılmışsın yalnızlığına
Akşamlar karanlıklarla sarmaş dolaş*⁷⁴

ve aynı şiirin devamında;

*Sen de yalnızlık saçarsın
İçmeğe korkarsın efkâr basar*

deyip, *Batı'da*:

*Acı acıyı, geceler geceleri
Yalnızlık yalnızlığı yer bitmez*⁷⁵

biçiminde bitmeyen yalnızlığını soyut bir görünüşle işlemiştir.

Bu örneklerden şöyle bir yargıya varabiliriz:

Külebi, bütün kitaplarında gurbet ve yalnızlık temini işlemiş; *Yeşeren Otlar*, *Rüzgâr* ve *Adamın Biri*'ndeki yalnızlık *Süt*'te daha soyut görünüm almıştır.

Külebi'deki yalnızlık doğduğu, ilk anılarını halâ unutmadığı doğal güzellikler beldesi Zile'ye olan özleminin genelleşerek Anadolu'ya duyulan bir yurt özlemi biçiminde yansımasıdır. Külebi'nin büyüklüğü de Zile özelinde Anadolu genelini vermesidir. Bizce büyük sanatçı oluşu da buradan kaynaklanmaktadır.

Külebi'de Sevi ve Kadın

Külebi'nin şiirlerinde kadın önemli bir yer tutar. Öyle ki *Rüzgâr* adlı şiir kitabının bir bölümüne *Kadınlar* adını vermiştir.

Külebi'ye *Gözleri çıra gibi yanan, ak badem tenli ve Güvercin kanadına benzeyen elli kadınlar* sevgiyi öğretmişlerdir.

Kız ve kadın sözlerine şiirlerinde çok sık yer veren Cahit Külebi, aşkı ve kadını hiç bayağılaştırmadan temiz ve asil duygularla işlemiştir.

*Boynun bir gelincik çiçeğinde çizgi kadar narin,
Endamın İstanbul akşamlarının yükselişidir.*⁷⁶
*Masalda iki tel bir birine
Sürtülürse yardımına devler koşar.
Senin saçların öyle gür ki
Rüzgâr esse kıyamet kopar.*⁷⁷

diyen Külebi, şiirde ilk ustasının halk, ikinci ustasının doğa, üçüncü ustasının kadınlar olduğunu vurgular. *Üçüncü ustamdı kadınlar*

⁷⁰ Adamın Biri, s. 59

⁷¹ Rüzgâr s.33

⁷² Rüzgâr, s. 60

⁷³ Yeşeren Otlar, s. 22

⁷⁴ Süt, s. 20

⁷⁵ Süt, s.28

⁷⁶ Türk Mavisi, s.15

⁷⁷ Süt, s.23

*Tekdüze yaşantıya
Kaynar dururlar semaver gibi
Onlar öğretti bana sevgiyi
Gözleri çıra gibi yanar
Güvercin kanadına benzer elleri*

diyen Külebi'ye şiir yazmayı, sevgiyi, sevmeyi, öğreten bir bakıma sevinçler, acılar, özlemler içinde çırpınıp duran fedakâr Anadolu kadınları olmuştur. Külebi, bütün kitaplarında sevgi şiirlerine yer vermiş; bu şiirlerin kimi gençlik sevdalarının izlerini, kimi gelip geçici sevgileri anlatmış, kimi de yurt sevgisiyle karışmış sevda şiiri biçiminde verilmiştir.

*Bildim ki nasibim yalnız sen,
Ekmeğim senden gelirmiş,
İnsan uyuyabilirmiş,
İzin verirsen.⁷⁸*

Sevda şiirindeki bu yalnızlık ve *Sevda Peşinde* şiirinde geçen;

*Birisi var yolumu bekler,
Ömrüm günüm yalnız geçiyor
Bir tek sevda peşinde⁷⁹*

dizeleri, bir kişiye bağlanmanın mutluluğunu taşımaktadır.

Yeşeren Otlar'daki *Yeşeren Otlar*⁸⁰ ve *Süt*'teki:

*Seninle el ele deniz boyunca
Tasalardan uzak
Bir çift yıldız gibi kayıp gecede
Küçüle küçüle uzaklaşarak
Türküler çağırsak⁸¹*

biçiminde sıcak dizelerle yüklü *Deniz Boyunca* şiiri bir kişiye bağlanmanın mutluluğunu gizler. Yine *Sevda Bahçesi* şiiri:

*Bir gül baygın durur bahçede
Yaprakları serin.
Sen sarı güllerin en sarısı
Yağmur gibisin.⁸²*

bağlanılan bir kişiye söylenen dizelerdir.

*Adını bile unuttum
Yüzünü de gemileri de,
Yalnız ara sıra hatırladığım oluyor,
Sabah akşam iş başında
Ve asfalt caddelerde⁸³*

İstanbul'daki ve:

*Öyle saatlerce oturduk
Bir çift söz edemedik.
Ayağımızın dibinde,
Gazellerin içinde
Bir şey yitirmiş gibiydik...⁸⁴*

Esmâ'nın Hikâyesi şiirlerinde gençlik sevdalarının izlerini taşır. *Eski Bahçe* şiiri:

*İşte İzmir'dekiler, bir değil, beş değil.
Gelip dizildiler sıra sıra.
Narin, vefasız, hepsine meyil*

⁷⁸ Adamın Biri, s.56

⁷⁹ Adamın Biri, s.17

⁸⁰ Yeşeren Otlar, s.10

⁸¹ Türk Mavisi, s.106

⁸² Yeşeren Otlar, s.40

⁸³ Rüzgâr, s.29

⁸⁴ Rüzgâr, s.49

*Duymuştum deli gibi bir ara.
Gitmiştiler yelkenler gibi kapılıp rüzgâra⁸⁵*
gelip geçici sevgilerin öyküsüdür. *Süt*'teki *Helal* şiiri de:
*Ben senin hasretinle
Yanar dururum ömrüm boyunca
Tanrıdan sonra yurdum,
Yurdumdan sonra sen varsın.
Haziranda bir duman tüter buram buram
Sen o dumansın.⁸⁶*

yurt sevgisiyle birleşmiş sevi şiiridir. Yine *Adamın Biri*'ndeki *Hikâye* adlı şiiri aşk ve yurt sevgisini birlikte veren:

*Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!*
*Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!*
*Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağit saçlarını bebek
Savur biraz!*
*Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkiyalar basardı,
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz!*
*Benim doğduğum köylerde
Kuzey rüzgârları eserdi
Hep bu yüzden dudaklarım çataktır
Öp biraz!*
*Sen Türkiye gibi aydınlık ve güzelsin!
Benim doğduğum köyler de güzeldi.
Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz!⁸⁷*

en güzel şiirlerindendir *Külebi*'nin. *Yeşeren Otlar*'daki *Kayıp Sevda*'da:

Nerde evvel zaman içindeki aşklar⁸⁸

diyen *Külebi*, aynı şiirde: *Bir sevişmek kaldı romanlarda* deyip, bugünün aşklarını çok yüzeysel bulduğunu belirtir. Sembolik aşkı yine araya yurt sevgisini katarak, en güzel örneklerle verir.

*Sonra yine ev yine sen,
Solgun bir lamba altında oturup çalışmak.
Ara sıra gözlerimiz bir birini bulursa
Birden ısınıyor içim,
Birden ışıyor kitabın yaprakları,
Yaşadığımı hatırlıyorum
Bakıp gülerken.⁸⁹*

*Başka türküler çağırdığım çok olmuştur.
Bir tanesi var ki o da sensin*

⁸⁵ Yeşeren Otlar, s.11

⁸⁶ Süt, s.38

⁸⁷ Adamın Biri, s.12

⁸⁸ Yeşeren Otlar, s.53

⁸⁹ Rüzgâr s.36

*Bırak yine çağırayım
Nasıl olsa güzelsin.⁹⁰*

S.I ve S.II adlı şiirlerinde sevgiyi her yünden işlemiş, kadını da bütün yönleriyle şiire sokmuştur diyebiliriz Külebi'ye.

Onun şiirlerinde; bir bakarsınız sevgili, bir bakarsınız anne, bir bakarsınız eş, bir bakarsınız sokak kadını görünümündedir, çoğu kez de soyut bir görünüm alır kadın.

Dişi şiirinde:

*İstanbul boğazından beyaz
Gemiler geçer su kesimi mavi.
İnsanı gecelerce uyutmaz
Benim sevdiğim de bu gemiler misali.⁹¹*

diyen Külebi: *Kadınlar I-II-III,⁹² S.I-II,⁹³ İstanbul'daki,⁹⁴ Kadınlar,⁹⁵ Kendisi,⁹⁶ şiirlerini alaylı bir biçimde söylemiş, Avrat adlı şiirinde de:*

*Gerdeğe girdiği gece
Utandı sustu.
Üç gün geçince
Zebani gibi olmuştu.
Kırkıdan sonra
Durmada konuştu.⁹⁷*

hicvetmiştir.

Külebi'de Çocuk ve Çocukluk

"Ağaç nasıl kökü ile beslenerek büyürse, sanatkarların çoğu da kendi köklerini teşkil eden çocukluk yıllarının hayat tecrübelerinden ilham almak suretiyle bir şahsiyet haline gelirler."⁹⁸ der Mehmet Kaplan.

Külebi'nin kişiliğine de çocukluğu çok büyük etkide bulunmuş, sanatının bir temel taşı halk şiiri, kır ve müzikse, diğeri de çocukluk günleri, o günlerin anıları olmuştur.

*Niksar'da evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm.⁹⁹*

*Efendime söyleyim, bir gün
Kızı bırakmadılar dışarı,
Cihanda tek başıma kalmıştım
Düşünerek Esmâ'yı...¹⁰⁰*

diye çocukluğunu, çocukluk sevilerini anımsar.

Kadınlar şiirinde de:

*Ben çocukları severim
Bütün kadınlardan ziyade¹⁰¹*

dizelerini söylemeye dek gider Külebi'de çocuk sevgisi.

Bir yanda,

⁹⁰ Rüzgâr, s.38

⁹¹ Yeşeren Otlar, s.47

⁹² Rüzgâr, s.21

⁹³ Rüzgâr, s.35

⁹⁴ Rüzgâr, s.28

⁹⁵ Adamın Biri, s. 32

⁹⁶ Yeşeren Otlar, s.50

⁹⁷ Yeşeren Otlar, s.56

⁹⁸ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri*, İstanbul 1973, C.II, s. 246

⁹⁹ Adamın Biri, s.8

¹⁰⁰ Rüzgâr, s.48

¹⁰¹ Adamın Biri, s. 32

*Masmavi dumanlar tüter
Onların gözlerinde,
Kara çalılara benzeyen bacakları
Toz duman içinde¹⁰²*

deyip,

*Ve onlar yıldızlar gibi
Gözleri ışıl ışıl yanarlar
Oyuncak için değil kâğıt kalem
Kitap için gizlice ağlayanlar.¹⁰³*

Anadolu çocuklarının tablosunu çizerken, diğer yanda:

*Kimimiz değnekle dürte dürte...
Kimimiz de kaynar su döktük.
İşedik bir güzel üstüne,
Garip kuşu öldürdük.*

*Yaralı bir gemi gibi yüze yüze
Köprüünün dışına çıktı.
Vura vura eğlendik,
Attık bir birimize.*

*Uzaklardan gelme garip kuş
Mürekkep rengi gözlerinle
Artık dünyamızı göremezsin!
Bağrıışmamız gitmez kulaklarından,
Yaprakların arasında güneşe karşı
Çiftleşemezsin.
Dişiyse yumurtlayamazsın da!
Böyle deyip kuşun dört yanında
Akşama kadar hora teptik,
İnsan olduğumuzu iyice
Garip kuşa öğrettik.¹⁰⁴*

deyip kentlerin şımarık çocuklarını anlatır dizelerinde.

Külebi'de Toprak

Ozanları en çok ilgilendiren temlerin biri de toprak temidir.

Bir halk ozanı:

*Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yarım kara topraktır¹⁰⁵*

diye sazı ile bu temin en güzel şiirlerinden birini söylerken, çoğu ozanlarımız dizelerinde kimi kez onun verimliliğini, kimi kez kıraçlığını, kimi kez de içten gelen bir duygusallıkla onun çeşitli görünümünün anlatmışlardır.

Külebi de çoğu şiirlerini toprak temi üzerine kurmuştur. Toprağı, özellikle Anadolu toprağını şiirleştiren ozan bu tutumuyla da gerçekten bir kır ozanı görünümü kazanmıştır.

Bir şiirinde:

*Pasinlerdeki köyümüzün
Sokakları beyazdı
Sonra ovalar gördüm ki*

¹⁰² Rüzgâr, s. 42

¹⁰³ Süt, s.16

¹⁰⁴ Süt, s. 102

¹⁰⁵ Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın*, Ankara, 1990, s.147

Ya çöldü, ya ayazdı.¹⁰⁶

diyen Külebi, pek çok şiirinde toprağı dile getirmiş ve:

*Güneyde mis kokulu bir ağaç
Yuvarlak yaprakları ince
Yaz gelip de güneş vurunca
Dallarından bal akar¹⁰⁷*

biçimindeki söyleyişle de toprağın, Anadolu toprağının sevdalısı bir ozan olarak çıkar karşımıza.

Külebi'de Yurt Sevgisi ve Doğa

Bir yazısında: "*En çok yurdumdan söz ettim*" diyen Külebi'nin şiirlerinde yurt sevgisi, sevinçleri-acılarıözlemleriyle baş temadır. Külebi şiirlerinde yurdunu doğasıyla-insanıla içli dışlı anlatmıştır.

Bir söyleşide: "*Ben Anadolu'yu Anadolu insanını yansıtmaya çalışan bir şiir yöntemi güttüm. Buna heves ettim. Çocukken içimde büyük bir eziklik vardı... Asıl olan köyü tanımak, köyü yansıtmak, köyle ilgili konularda belli bir işlev görmektir. Bunu bir ölçüde yaptım. Şiirdeki ilk girişimlerimden başlayarak İstanbul'dan söz ettiğim zaman bile Anadoluyu yansıttım.*"¹⁰⁸ demektedir. Anadolu'yu kadınıyla, erkeğıyle, günlük yaşantısını veren; doğanın her yönünü en gerçek, en sıcak, en açıklığıyla dizelere aktaran Külebi bir şiirinde:

*Sen Türkiye gibi aydınlık ve güzelsin!
Benim doğduğum köyler de güzeldi
Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz.¹⁰⁹*

deyip, her ozana özgü olmayan bir yumuşaklıkla verirken, başka bir şiirinde:

*Ne yıldızlar kaynaşır gökyüzünde
Ne sevdıyla dolar taşar gönüller,
Bir rüzgâr eser ki bıçak gibi
El ayak şişer.¹¹⁰*

deyip, birden sertleşir.

Cahit Külebi, kendinden önce uzaktan ve kısmen görülebilen Anadolu'yu bizzat yaşayarak şiirleştirmiştir.

Yolculuk şiirinde:

*Bir dikili ağacım bile yok yeryüzünde
Ama bir memleketim var sevilecek!
Eriyen karlar gibi içinden
Bütün sıkıntıların akıp gidecek¹¹¹*

diyerek Anadolu'da yolculuk yapmanın insanın bütün sıkıntılarını giderdiğini vurgulayıp yumuşak ve sevgi dolu bir tavır gösterir.

Birçok ozan vardır Türkiye'de. Köyde doğmuştur. Ayakları nasır bağlamıştır harman yerinde. Sonra okumuş, büyük kentlere gitmiştir. Köyünü unutmuş, köylüsünü unutmuş, içinden çıktığı toplumun dertlerini sanki yaşamamış, sanki duymamıştır. Anadolu'yu kitaplardan öğrenen çoğu ozanlar Anadolu üstüne şiirler yazarken o, büyük kentlerin gürültüsüne şiirler yazmıştır.

¹⁰⁶ Adamın biri, s. 48

¹⁰⁷ Şiirler, s. 204

¹⁰⁸ Gösteri, Ekim 1982, s.7

¹⁰⁹ Adamın Biri, s.12

¹¹⁰ Adamın Biri, s.14

¹¹¹ Bütün Şiirleri, s.10

İşte bunlar arasına girmeyen, çıktığı toplumu, acı gerçekleri unutmayan Külebi, *Yurdumuz* şiirinde:

*Uzak köyler
Harap köyler
Uzak köylerimizde doğan hemşeriler
Neler konuşurlar,
Neler düşünürler,
Ne yerler?¹¹²*

deyip onları anımsamakta. *Süt* şiirinde:

*Konya ovasından bir gece geçtim.
Kıraçtı ya avutucuydu, genişti.
İlk memelerden damlayan süt
Yüzyıllar boyunca su yerine
Bu toprakları beslemişti.¹¹³*

ve:

*Erzurum'dan kalkar bir uçak
Hay benim fakir memleketim.
Yüzlerce mil ne od ne ocak,
Ne orman, ne bahçe bir dilim,
Dağlar omuz omuza kayalık çorak.¹¹⁴*

dediği *Tek Tanrı Sevi* şiirinde Anadolu'nun tablosunu çizmektedir.

Külebi'de büyük kentlerde duyduğu yalnızlık yurt sevgisini daha da güçlendirerek

*Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti.
Yine kamyonlar kavun taşır,
Fakat içimde şarkı bitti.*

dediği *İstanbul* şiirini yazdırır.

Bir şiirinde Anadolu dağlarından söz eder:

*Çamlıbel'de Köroğlu kalmaz naçar
Kop dağında öküzlerin çektiği.¹¹⁵*

ve över onları. *Denizin Getirdikleri* şiirinde de:

*Sen biricik kadınımsın mavi deniz
Kalbinde çarpan sevgi dalgadır¹¹⁶*

deniz kıyısının güzelliklerini anlatır. *Tokat'a Doğru* şiirinde ise:

*Orda derenin içinde
İki üç akçakavak.
Tekerler döner, başım döner,
Kavaklar yeşeriyor dön geri bak.¹¹⁷*

deyip, Anadolu'nun çorak topraklarına çeker bizi.

Yurdum şiirinde de sanki bir dost, bir sevgiliymiş gibi Anadolu'dan içtenlikle söz eder:

Ağladığım senin içindir!

¹¹² Adamın Biri, s.49

¹¹³ Süt, s.18

¹¹⁴ Süt, s.7

¹¹⁵ Rüzgâr, s.64

¹¹⁶ Rüzgâr, s.66

¹¹⁷ Yeşeren Otlar, s. 14

*Güldüğüm senin için;
Öpüp başıma koyduğum
Ekmek gibisin.*

diyerek de kutsallaştırır Anadolu toprağını.

Külebi'de müzik vardır, ses vardır, hareket vardır, folklor motifleri vardır. Şiirlerinde yurt temlerini işlerken; Anadolu insanının olanaksızlıklarını, acı gerçeklerini de katıp verince, Anadolu insanını en güzel anlatan Külebi'nin şiirleridir diyebiliriz.

Adamın Biri'nde *Adam* yorgundur, düşüncelidir, yalınayaktır.

*Çifte koştuğun öküzler,
Senin kadar yorgun değil kardaş!
Sen ki kış ve yaz düşünceli
Sen ki kış ve yaz yalınayak!¹¹⁸*

Ama yine seven, yine türkü söyleyen, gerektiğinde ölen o adamdır.

*Sevmesi sana mahsustur
Yüreğin hükmedince,
Boynunun damarları kabarak
Türkü söylersin söyleyince,
En iyi sen gülersin,
Ölürsün öl deyince.¹¹⁹*

Adamın Biri şiirinde tanımladığı Anadolu insanının umudunu yağmurlara bağlayışını *Yağmur* şiirinde:

*Artık geçti hüznün taşımanın modası
Getir bize yeşillik, sevinç getir.
Sendedir bütün nafakamız
Bil ki bütün umudumuz sendedir.¹²⁰*

biçiminde verirken *Yurdumuz* şiirinde de Anadolu kadınının yaşantısından söz eder; gerçek görünümünü çizer onların:

*Ya yurdumuzun kadınları
Hep yanık tenlidirler;
Hepsi de çınar gibi
Yahut veremlidirler.¹²¹*

deyip aynı şiirde:

*Ya onların doğurduğu Karacaoğlanlar,
Çiftçiler, balıkçılar, çobanlar.*

dizeleriyle, Anadolu kadınının asıl görevini belirtir, onu bir kat daha yüceltir.

Kadın ve yurt temini kendine özgü bir anlatımla birlikte sunan Külebi:

*Kaybolur gider sanırdın
Tarla çapalarken güneş altında,
Karanlık odalarda tütün dizerken
Yanıp sönerdi ıslak ıslak.¹²²*

dizeleriyle yine Anadolu'nun ve Anadolu kadınının tablosunu çizer gözlerimizin önüne.

Bir kır ozanı, Anadolu ozanı olan Külebi, Anadolu'yu gördüklerini, buruk bir acılıkla, çoğu kendi yaşantısına dayalı olarak dile getirir. Bazan da romantizme kaçan şiirler söyler Anadolu üstüne.

Cahit Külebi'nin şiirlerinde doğa bütün temalarına sinmiştir. O, Anadolu'yu, çocuğu, dostluğu, kadını şiirleştirirken hep doğadan yararlanmış bir şekilde özleştirmiştir doğa temi

¹¹⁸ Adamın Biri, s.20

¹¹⁹ Adamın Biri, s.20

¹²⁰ Adamın Biri, s.40

¹²¹ Adamın Biri, s.48

¹²² Rüzgâr, s.25

ile diğler temleri. Çünkü o doğaya âşıktır. Doğa ona yaşama sevinci aşılar. Doğanın güzelliği karşısında öylesine duygulanır ve coşar ki insanlara:

Nasıl sevmesin dünyayı

diye sorar.

Külebi'de doğa içinden çıktığı ve yaşamı boyunca kopamadığı Anadolu doğasıdır. Bu doğayı öylesine sever ki:

*Yurdumuzun herhangi iki
Kasabası arasında gezerken
Bir sararmış diken görürseniz
Bilin işte benim o diken*

diyecek kadar özleşir doğayla.

Külebi'nin hemen her şiirinde sezindiğimiz doğa ve insan sevgisi, O'nu Karacaoğlan'a yaklaştıran kullandığı halk şiirlerinin motifleri yanında belirgin bir özellik olarak görülmektedir.

Külebi de Karacaoğlan gibi insan ve doğa sevgisini bir arada, ustalıkla, ama Karacaoğlan'dan ap ayrı kendine özgü bir anlatımla verir.

Külebi'de Ölüm Temi

Kişioğlu yaşlandıkça ölümü daha çok düşünür olur. Ozanlar da böyledir. Ölüm üzerine şiir yazan çoğu ozanlar, ya hastadırlar ya da yaşlı. Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı hastalıkları nedeniyle ölüm şiirleri yazmıştır. Yahya Kemal de hastalığından sonra ve yaşlandıkça ölüm üstüne şiirler yazmıştır.

Külebi'nin ilk dört kitabında rastlayabildiğimiz bir iki ölüm temini işleyen şiire karşın *Süt*'teki ölüm şiirlerinin çokluğu bu yargıyı doğrulamaktadır.

*Ölüm mü?
Doğduğum gündən beri
Ardımdan gezer caddelerde¹²³*

*Ölüm ara sıra yokluyor beni
Oturuyor geçip karşıma;
Daha diyor, daha vakit erken
Sonra dönüp gidiyor başkasına.¹²⁴*

*Eldesizliğin karanlığında bin kez yokluk vardır
Duyarsızlık ötesi şaşkınlık, ölüm ötesi gülünç¹²⁵*

*Hepiniz öleceksiniz
Tanrı katına çıkacaksınız utanmadan
Ruhlarınız koyup kaçacak sizi
Topraklara gömüleceksiniz¹²⁶*

dizelerinde de belirttiği gibi Külebi'nin ölüm üstüne düşünceleri gerçekçidir. Her şeyin ölümle bittiğine inanır.

Külebi'de Atatürk ve Kurtuluş Savaşı

Türk Edebiyatında en çok işlenen temlerden biri de Atatürk ve Kurtuluş Savaşı temleridir.

¹²³ Yeşeren Otlar, s.68

¹²⁴ Yeşeren Otlar, s.42

¹²⁵ Süt, s.45

¹²⁶ Şiirler, s.131

Ozanlarımızın çoğu Atatürk üstüne şiirler yazmışlar, her yönüyle işlemişlerdir onu. Dağlarca:

*Atatürk çağlar üzre
Bayrak bayrak gelen Türk
Altayca Tanrı Dağca Ağrıca yükselen Türk*¹²⁷

demiş. Necatigil:

*Bu resimle başlar bizim günümüz
Karşımızda Atatürk'ü gördükçe
Kıvançla dolar, taşar bizim gönlümüz.*¹²⁸

diye söylemiş; Atatürk ozanı diye bilinen Behçet Kemal Çağlar da şiirlerinin çoğunu bu temde dile getirmiştir.

Daha nice ozanlar gibi Külebi de Atatürk temine eğilmiş ve *Atatürk Kurtuluş Savaşında* destanını yazmıştır. Önce *Yenilik Yayınları* arasında 1950'de bir kitap biçiminde çıkan *Yeşeren Otlar* la birlikte yeniden basılmış 1969 da da bütün kitaplarını bir araya getirdiği *Şiirler* adlı kitabında yer almıştır.

Nüvit Kodallı tarafından *Atatürk Oratoryosu* adı altında bestelenen bu destan; Cemal Süreya'nın ileri sürdüğü gibi *Külebi'nin en zayıf yapıtı*¹²⁹ değildir. Gerçi Orhan Veli'ye ve halk söyleyişlerine yaklaşırsa da geniş bir soluk, yiğit bir hava taşıyan bu destan, edebiyatımızın en önde gelen eserlerindedir.

13 bölüm olan destanın 2, 3,5,6,7,9,11,12. bölümlerinde;
Bir gün kara bulutlara konaklamıştı.

II

*Yaylılar gelip geçiyordu güneyden,
Örtük kara perdeler sallanıyordu.
Utanıyordu Anadolu'dan gelip geçen
Milletin yüreği kan ağlıyordu.
Ne bulutlar gitti, ne göklerden bir haber geldi.
Bu sefer de millet padişahlara seslendi.*

IV

*Biz yoksul bir milletiz.
Gözlerimizde solgun ışıklar yanar.
Nasılsa yenilmişiz bir kere
Ama uzun sürmez o kadar!*¹³⁰

örneklerinde olduğu gibi epigraf vardır.

Diğer bölümleri dördlüklerle veren Külebi 9, 12 ve 13. bölümleri beyitlerden oluşturmuş, diyeceklerini;

XII

*Devrimlerle yüceltti, çok yüceltti,
Bu milleti temiz ellerin
Sana borçluyuz ta derinden
En büyüğü Mustafa Kemallerin!*¹³¹

IX

*Vur ki anam babam, vur ki kardaşım!
Hayın düşman yurdumuzu almıya!*¹³²

¹²⁷ Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Atatürk*, Varlık, Kasım 1969

¹²⁸ Necdet Alpay, *Türk Şiirinde Atatürk*, Hür Yay. İstanbul 1980, s.484

¹²⁹ Cemal Süreya Seber, a.g. e.

¹³⁰ *Şiirler*, s.209

¹³¹ *Süt*, s.223

¹³² *Süt*, s.224

XIII

*Binler yaşa, yurdumuza hizmeti büyük
Kemal Paşa! Ölümsüz insan! Şanlı Atatürk!*¹³³

biçiminde yürekten ve yiğitçe söylemiştir.

Külebi'de Öğretmen Temi

Öğretmenlik; şefkat, anlayış ve hoşgörü mesleğidir. Öğretmenlik sabır ister, gönüllülük ister, maddi yönünü ön plana almadan özveri ister. Çünkü öğretme işi için harcanan çaba para ile ölçülemez...

Öğretmenlik temini edebiyatımızda pek çok ozanımız en ince ayrıntılarına değin işlemiş; Ceyhun Atuf Kansu, Coşkun Ertepinar, Yahya Akengin, Şadiye Akay gibi ozanlar dizelerinde öğretmenlik temini çarpıcı söyleyişleriyle dile getirmişlerdir.

Aslında öğretmen olup emekli olana değin bu mesleğin içinde yoğrulan Külebi ise bu temi o denli güçlü bir söyleyişle dile getirmiş ki, o'nun *Köy Öğretmenleri Şiirini* okuyunca ruhu ile, işlevi ile, etkileri ile Türk Milli Eğitimi'nin temel taşı olan Köy Enstitülerini hatırlamamak mümkün değildir.

Köy Enstitülerinde öğrenci köyden alınmakta, eğitilip yine köye gönderilmektedir. İşte;

*Çemişkezek'te, Patnos'ta, Malazgirt'te doğanlar!
Malazgirt'e, Çemişkezek'e, Patnos'a gitmeseniz
Çocuklarınız öksüz kalır, yetim kalır
Köylere ışık iletmezseniz*¹³⁴

biçimindeki dizelerle örülü günümüzde de boşluğu hissedilen Köy Enstitülerini ve öğretmen okullarını hemen aklımıza getirmekte ve o okulların, o büyük eğitim kurumlarının önemini gözler önüne sermektedir.

¹³³ Süt, s.224

¹³⁴ Şiirler, s.233